

- HOOGSTEDER, L.M., & BOGAERTS, S. (2014). *De theoretische handleiding van Agressie Regulatie op Maat Ambulant voor Volwassenen*. Utrecht: De Waag, het Dok en Expertisecentrum Forensische Psychiatrie (KFZ).
- KENTER, R.M.F., VEN, P.M. VAN DE, CUIJPERS, P., KOOLE, G., NIAMAT, S., GERRITS, R.S., WILLEMS, M., & STRATEN, A. VAN (2015). Costs and effects of internet cognitive behavioral treatment blended with face-to-face treatment: results from a naturalistic study, *Internet Interventions*, 2, 77-83.
- POSTEL, M., WITTING, M., & VAN GEMERT-PIJNEN, L. (2013). Blended behandeling in de geestelijke gezondheidszorg. *Directieve Therapie*, 33 (3), 210-221.
- PROUDFOOT, J., CLARKE, J., BIRCH, M., WHITTON, A., PARKER, G., MANICAVASAGAR, V., HARRISON, V., CHRISTENSEN, H., & HADZI-PAVLOVIC, D. (2013). Impact of a mobile phone and web program on symptom and functional outcomes for people with mild-to-moderate depression, anxiety and stress: a randomized controlled trial. *BMC Psychiatry*, 13, 312-324.
- RICHARD, D., & RICHARDSON, (2012). Computer-based psychological treatments for depression: A systematic review and meta-analysis. *Clinical Psychological Review*, 32, 329-342.
- SCHALKEN, F., BLANKERS, M., DONKER, T., DUINSTRAL, U., GEMERT, M. VAN, HOOGENHUYZE, C. VAN, LIMPER, M., MEIJER, E., ROPER, H., TILANUS, W., & WOLTERS, W. (2013). Handboek online hulpverlening: met internet zorg en welzijn verbeteren. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.
- SERIN, R.C., KENNEDY, S.M., MAILLOUX, D.L., & HANBY, L.J. (2010). *The origins of treatment readiness*. In A. DAY, S. CASEY, T. WARD, K. HOWELLS, & J. VESS (Eds.), *Transition to better lives: Offender readiness and rehabilitation*. Portland, Oregon: William Publishing.
- WILHELMSEN, M., LILLEVOLL, K., RISØR, M.B., HØIFØDT, R., JOHANSEN, M., WATERLOO, K., EISEMANN, M., & KOLSTRUP, N. (2013). Motivation to persist with internet-based cognitive behavioural treatment using blended care: a qualitative study. *BMC Psychiatry*, 13, 296-305.
- ZANDEN, R. VAN DER, KRAMER, J., GERRITS, R., & CUIJPERS, P. (2012). Effectiveness of an online group course for depression in adolescents and young adults: a randomized trial. *Journal of Medical Internet Research*, 14 (3), e86.

INTERNATIONAAL EN EUROPEES STRAFRECHT EN MENSENRECHTEN / INTERNATIONAL AND EUROPEAN CRIMINAL LAW, AND HUMAN RIGHTS LAW (1)

Het Europees anti-foltercomité andermaal kritisch over de detentiecondities in België

VINCENT EECHAUDT^a

- ^a Post-doctoraal onderzoeker, Institute for International Research on Criminal Policy, Vakgroep Criminologie, Strafrecht & Sociaal Recht, Universiteit Gent (Corresp.: Vincent.Eechaudt@UGent.be)

Eind maart 2016 werd het rapport van het Europees anti-foltercomité vrijgegeven. In het verslag worden de detentiecondities in de gevangenissen van Antwerpen, Doornik, Merksplas en Vorst beschreven en doet het comité verschillende aanbevelingen. De voornaamste kritiek heeft betrekking op de overbevolking, het ontbreken van een minimumdienstverlening, de opsluiting van geïnterneerden in gevangenissen zonder aangepaste zorg, de verouderde *infrastructuur* en het gebrek aan activiteiten. In deze rubriektekst worden desbetreffende aspecten kort besproken.

1. INTERNATIONAAL TOEZICHT OP DE BELGISCHE DETENTIECONDITIES

Het anti-foltercomité (CPT) is een Europese monitoringinstantie die gemachtigd is zichzelf toegang te verschaffen tot elke plek waar mensen van hun vrijheid beroofd zijn, met het

doel toezicht uit te oefenen op de bejegening van, onder meer, gedetineerden (Europees Verdrag ter voorkoming van Foltering, art. 1-3). Het werk van het anti-foltercomité is preventief: anders dan voor juridische instanties het geval is, tracht het slechte detentiecondities te voorkomen aan de hand van aanbevelingen, liever dan deze post factum te veroordelen¹. Gezien het initieel niet de bedoeling is een lidstaat aan de schandpaal te nagelen, verloopt de samenwerking tussen het anti-foltercomité en een lidstaat in principe in een constructieve sfeer. Ondanks het beperkte mandaat, en in het bijzonder de afwezigheid van harde juridische consequenties, kan het werk van monitoringinstanties zeer invloedrijk zijn: zo blijkt in Engeland en Wales dat 71% à 75% van de aanbevelingen van de nationale monitoringinstantie binnen de 2 à 3 jaar in de praktijk wordt omgezet (OWERS, 2010, p. 251).

Eind 2013 ontving België voor de achtste maal het Europees anti-foltercomité, dat onder meer wou nagaan in welke mate de aanbevelingen gemaakt tijdens de vorige bezoeken ingang hadden gevonden. De visitatie beperkte zich deze maal, wat penitentiare inrichtingen betreft, tot de gevangenen van Antwerpen, Doornik, Merksplas en Vorst. Het Europees anti-foltercomité spaart in het verslag van het bezoek, dat op 31 maart 2016 werd vrijgegeven (CPT, 2016a), de kritiek niet.

2. DE KRITIEK VAN HET EUROPEES ANTI-FOLTERCOMITÉ

Hoewel de bevindingen betrekking hebben op de situatie in 2013, zijn de problemen ook vandaag nog razend actueel. Zo steekt het anti-foltercomité van wal met de vaststelling dat, ondanks de veelvuldige aanmaningen sinds 2006 (CPT, 2006), er nog steeds geen sprake is van een wettelijke minimumdienstverlening tijdens stakingsacties. Deze gegarandeerde minimumdienst moet verhinderen dat stakingsacties tot gevolg hebben dat de fundamentele rechten van gedetineerden zouden geschonden worden. Dit laatste bleek onlangs weer een probleem toen de Belgische staat veroordeeld werd tot het betalen van een dwangsom van € 10 000 per dag indien gedetineerden geen 3 maaltijden per dag zouden krijgen en niet konden douchen, telefoneren en bezoek ontvangen, dit naar aanleiding van de staking in de gevangenen van Nijvel en Itter. De bejegening van gedetineerden tijdens deze syndicale acties leidde ook tot zorgen bij het anti-foltercomité, dat prompt een *last minute* bezoek organiseerde van 7 tot 9 mei 2016 om de gevolgen van de staking zelf te kunnen waarnemen (CPT, 2016b). Door het uitblijven van een wettelijk initiatief om een minimumdienst te voorzien, zag het comité zich in 2014 bovendien genooddakt tot het opstarten van een procedure die kan leiden tot een 'publieke verklaring' jegens België, de laatste troefkaart waarmee het anti-foltercomité de manifeste onwil van een lidstaat kan aankaarten om fundamentele tekortkomingen aan te pakken (zoals voorzien door het Europees Verdrag ter voorkoming van Foltering, art. 10.2). Sinds 1989 legde het anti-foltercomité slechts zeven maal een publieke verklaring af. Indien de Belgische overheid daadwerkelijk passief blijft, riskeert het zich te voegen bij Turkije, Rusland, Griekenland en Bulgarije.

Naast bovenstaande problematiek, wees het anti-foltercomité tevens op de overbevolkingsproblematiek in Belgische inrichtingen. Deze heeft onder meer tot gevolg dat vele gedetineerden in de bezochte meerpersoonscellen beschikken over minder dan 3 m² per persoon. Het absolute minimum voor het anti-foltercomité is 4 m² per persoon in meerpersoonscellen, zonder rekening te houden met de ruimte voorzien voor het sanitair (CPT, 2015). Ook het Europees Hof voor de Rechten van de Mens verwijst regelmatig naar een te beperkte leefruimte bij het vaststellen van een schending van het verbod op vernederende

¹ 'Two fundamental principles govern relations between the CPT and Parties to the Convention – co-operation and confidentiality. In this respect, it should be emphasized that the role of the Committee is not to condemn States, but rather to assist them to prevent the ill-treatment of persons deprived of their liberty'. (CPT, 2002, p. 5).

of onmenselijke behandeling of bestraffing (art. 3 EVRM). Zo stelde het Hof zelf expliciet in *Vasilescu t. België* (§ 100) dat een verblijf van 15 dagen in een cel waar er minder dan 3 m² per persoon is voorzien, op zichzelf reeds voldoende is om te spreken van een schending van art. 3 EVRM. De overbevolking (op het moment van het bezoek was er sprake van een bezettingsgraad van meer dan 140% in een derde van de penitentiaire inrichtingen) heeft ontegensprekelijk een impact op verschillende facetten van het detentieleven, waaronder het organiseren van activiteiten voor gedetineerden (onder meer met het oog op hun resocialisatie). Het hoeft dan ook niet te verbazen dat het anti-foltercomité ook haar bezorgdheid uitte over het ontbreken van enige arbeid of zinvolle activiteiten in de bezochte gevangenissen. De meeste gedetineerden verbleven er 21 uur of langer op cel. Bovendien vertonen deze cellen, onder meer gezien hun ouderdom, grote tekortkomingen zoals het ontbreken van stromend water en sanitair waardoor het gebruik van een slopemmer noodzakelijk is (hoewel het CPT er tevens op wijst dat er grote verschillen zijn tussen penitentiaire instellingen onderling).

Een ander oud zeer, waarvoor België inmiddels verschillende malen werd veroordeeld door het Europees Hof voor de Rechten van de Mens, betreft de opsluiting van gedetineerden met een psychiatrische problematiek in penitentiaire inrichtingen. Hoewel de psychiatrische annexen in de gevangenis oorspronkelijk werden opgericht voor een tijdelijke opsluiting met het oog op de overbrenging naar gespecialiseerde gezondheidsinstellingen, moet vastgesteld worden dat vele van de geïnterneerden er reeds jarenlang verblijven en er geen adequate zorg genieten. Het anti-foltercomité maant de Belgische overheid aan om het beleid inzake de detentie van geïnterneerden in psychiatrische annexen geheel te herzien. In dit kader is het hoopvol om te zien dat alvast de wet betreffende de internering op 1 oktober 2016 – na uitgesteld te zijn – eindelijk in werking treedt (voor een analyse van de wet zie *HEIMANS et al.*, 2015a & 2015b).

3. HET ANTWOORD VAN BELGIË

Het anti-foltercomité België loofde België voor de vlotte samenwerking tijdens het bezoek. Het samenwerkingsprincipe vereist echter tevens dat lidstaten de aanbevelingen, die tijdens voorgaande bezoeken werden geformuleerd, ter harte nemen en de bekritiseerde praktijken hervormen. Het is daar dat het schoentje knelt. Het comité kan nog maar weinig begrip opbrengen voor de problemen waarmee de strafuitvoering te kampen heeft, gezien het reeds meer dan een decennium op dezelfde nagels moet kloppen. De Belgische overheid van haar kant, erkent de vele problemen en belooft, waar mogelijk, de pijnpunten te verhelpen. Alvast op het vlak van het klachtrecht en de organisatie van een onafhankelijk toezicht op de detentieomstandigheden lijkt er met een nieuw wetsontwerp wat te veranderen (Wetsontwerp tot wijziging van de rechtspositie van de gedetineerden en van het toezicht op de gevangenissen en houdende diverse bepalingen inzake justitie, 2016). Het wordt reikhalzend uitkijken naar de realisatie van dit engagement. Gelet op de beloftes die in het verleden werden gemaakt, zit alvast de perceptie tegen (zie ook *DAEMS*, 2010). Afspraak in 2017, wanneer het anti-foltercomité een nieuw bezoek heeft gepland aan België (CPT, 2016c).

REFERENTIES

DAEMS, T. (2010). Mooi, het leven is mooi. Over het vijfde rapport van het Europese antifoltercomité (CPT). *Panopticon*, 31(6), 1-16.

- EUROPEES COMITÉ TER VOORKOMING VAN FOLTERING. (2006). *Rapport au Gouvernement de la Belgique relatif à la visite effectuée en Belgique par le Comité européen pour la prévention de la torture et des peines ou traitements inhumains ou dégradants (CPT) du 18 au 27 avril 2005*. CPT/Inf (2006) 15.
- EUROPEES COMITÉ TER VOORKOMING VAN FOLTERING. (2016a). *Rapport au Gouvernement de la Belgique relatif à la visite effectuée en Belgique par le Comité européen pour la prévention de la torture et des peines ou traitements inhumains ou dégradants (CPT) du 24 septembre au 4 octobre 2013*. CPT/Inf (2016) 13.
- EUROPEES COMITÉ TER VOORKOMING VAN FOLTERING. (2016b, 9 mei). Council of Europe anti-torture Committee visits prisons affected by strikes in Belgium. Via www.cpt.coe.int.
- EUROPEES COMITÉ TER VOORKOMING VAN FOLTERING. (2016c, 14 april). Council of Europe anti-torture Committee announces visits to ten states in 2017. Via www.cpt.coe.in.
- HEIMANS, H., VANDER BEKEN, T., & SCHIPAANBOORD, E. (2015a). Eindelijk een echte nieuwe en goede wet op de internering? Deel 1: De gerechtelijke fase. *Rechtskundig Weekblad*, 1043-1064.
- HEIMANS, H., VANDER BEKEN, T., & SCHIPAANBOORD, E. (2015b). Eindelijk een echte nieuwe en goede wet op de internering? Deel 2: de uitvoeringsfase. *Rechtskundig Weekblad*, 42-62.
- OWERS, A. (2010). The regulation of criminal justice: inspectorates, ombudsmen and inquiries. In H. QUIRK, T. SEDDON, & G. SMITH (Eds.), *Regulation and criminal justice: innovations in policy and research* (pp. 237-260). Cambridge: Cambridge University Press.
- VAN GINNEKEN, S. (2016, 4 mei). Staking gevangenen: 'Dringend maatregelen nemen'. *De Standaard*. Via www.standaard.be.
- Europees Verdrag ter voorkoming van Foltering en Onmenselijke of Vernederende Behandeling of Bestrafing, 26 november 1987.
- EUROPEES COMITÉ TER VOORKOMING VAN FOLTERING. (2002). *The CPT standards*. CPT/Inf/E (2002) 1 – Rev. 2015.
- EUROPEES COMITÉ TER VOORKOMING VAN FOLTERING. (2015). *Living space per prisoner in prison establishments: CPT standards*. CPT/Inf (2015) 44.
- Wet van 5 mei 2014 betreffende de internering van personen, BS 9 juli 2014.
- Wetsontwerp tot wijziging van de rechtspositie van de gedetineerden en van het toezicht op de gevangenen en houdende diverse bepalingen inzake justitie, *Parl.St.* Kamer 2015-16, nr. 1986/1.
- Europees Hof voor de Rechten van de Mens 25 november 2014, nr. 64682/12, Vasilescu t. België.

INTERNATIONAAL EN EUROPEES STRAFRECHT EN MENSENRECHTEN / INTERNATIONAL AND EUROPEAN CRIMINAL LAW, AND HUMAN RIGHTS LAW (2)

Eindelijk klare wijn?

De uitspraak van het Hof van Justitie in de zaken Aranyosi-Căldăraru

MICHAËL MEYSMAN^a

- ^a Post-doctoraal onderzoeker, Institute for International Research on Criminal Policy, Vakgroep Criminologie, Strafrecht & Sociaal Recht, Universiteit Gent (Corresp.: Michael.Meysman@UGent.be)

Op vijf april 2016 sprak het Europese Hof van Justitie zich uit in de gevoegde zaken ARANYOSI (C-404/15) en CĂLDĂRARU¹ (C-659/15) naar aanleiding van de prejudiciële verwijzing van het

¹ Het dient vermeld dat beide zaken via een prejudiciële spoedprocedure voor het Hof gebracht werden, maar dit enkel in de zaak Căldăraru effectief toegestaan werd, aangezien deze laatste zich op dat moment